Уран зохиол | 8

Ерөөл магтаалыг уншиж, соёл, түүх, нийгмийн хам сэдвийн хүрээнд тусган хүлээн авах

Сурагчийн нэр: .... Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Ерөөл:
Аливаа баяр ёслол, хурим найрын үед ирээдүйн аз жаргал, сайн сайхныг бэлгэдэн хэлдэг зан үйлийн уран шүлэглэл.
Магтаал:
Магтаал нь монгол хүний бэлгэдэх сэтгэлгээ, үгийн ид шидэд итгэх үзлийн илэрхийлэл байдгаараа онцлог. Монгол бөхийн цол, хурдан морины цол нь магтаалын нэг өвөрмөц хэлбэр.
Ерөөл магтаал нь магтан бахдах өнгө аястай, тоочин дүрслэх аргаар бичигддэг бэлгэдэх сэтгэлгээгээр нэн баян аман зохиолын төрөл юм.
аман зохиолын төрөл юм

7 дугаар ангид уран дүрслэлээс адилтгал, амьдчилалыг үзсэн. Туульсын аман яруу найраг тэр дундаа ерөөл магтаалд ёгтлол, егөөдөл хэрэглэгддэггүй. Хошин шог зохиолд түлхүү хэрэглэдэг. Тэгэхээр 7 дугаар ангид үзсэн адилтгал дээр суурилж, 9 дүгээр ангид үзэж судлах бэлгэдлийн суурь болгох үүднээс даалгаврыг боловсруулах нь зүйтэй болов уу. Даалгаврыг мөн гурван түвшинд боловсруулж үзье.

Суурилах зохиол: Гэрийн ерөөл, Гэр мялаах үг, Морины цол, Бөхийн цол

.

Уран зохиол | 8

Зохиогчийн үг сонголт, уран дүрслэлийн учир холбогдлоор далд утгыг тайлан тайлбарлах

Сурагчийн нэр: ....   Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Дасгал 1. Ерөөл магтаалыг хам сэдвийн үүднээс тусган эргэцүүлэх

Алхам-1. Дараах үгийн утгыг хам сэдвийн хүрээнд тайлбарлаарай.

- Тагнай-..
- Далай-...
- Гурамсан-..
- Хуйв-...
- Хур/сүүл/-...
- Хуй/торго/-...
- Хунз/цай/..
- Ховд/цэмбэ/-..

Алхам-2. Дээрх тайлбарласан үгсээсээ олны утгы илэрхийлсэн үгийг түүж бичээрэй.

- ....
- ....
- ....

Алхам-3. Бөхийн цол дахь

“Хурц гарамгай

Хурдан шаламгай

Баатар зоригт

Бадрангуй хүчит” гэсэн нь ямар дүрслэх хэрэглүүр вэ?

....
....
....

Алхам-4. *“Уран тагнай хаяавчтай*
Далай цагаан дээвэртэй” хэсэгт тагнай, далай гэсэн хоёр үгийг яагаад хэрэглэсэн гэж бодож байна вэ?

....

....

....

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

.

Алхам-5. "Гэр мялаах үг" дэх
"Барьсан газрыг шинжилж
Баруун зүүн талаас нь харвал
Барс арслангийн шинжтэй
Байр байдлыг нь харвал
Бадамлянхуа цэцэг шиг..." гэдэгт байгаа уран дүрслэл нь аль вэ?
....
....
....

Алхам-6. "Түрүү морины цол"-ны
Заан дөрвөн соёог яралзуулсан
Заамал зургаан хүзүүг сунгасан
..Туулай сайхан зоог хотолзуулсан
Тураг сайхан биеийг холбилзуулсан
Шашир сайхан дэлийг сагсалзуулсан
Шанам сайхан сүүлийг самбалзуулсан... гэсэн хэсэг дэх тодруулсан дүрслэлийн утгыг тайлбарлаарай

- ....
- ....
- ....
- ....
  Ямар дүрслэх ур маяг вэ? Яагаад?
  ....
  ....
  ....

Дасгал 2. Зохиолын үг эшлэлүүдийн далд утгыг тайлбарлах

Алхам-1. Төвөд үгсийн бэлгэдэл нь юу болохыг бичээрэй.

- Хорол-..
- Норов- ....
- Нацаг -..
  Бадмаанямбуу - ....

Алхам-2. Бэлгэдлээр ямар далд утга илэрч байгааг таамаглан тайлбарлаарай.
....
....
....
....

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Дасгал-2. “Гэр мялаах үг”-ийн далд утгыг тайлбарлаарай.

Гэр мялаах үг”-ийн
...*Төр засаг нь төмөр хүрээ мэт батжиж*
Төрсөн бид нар нь хаврын цэцэг мэт дэлгэрч байхын
Үүрдийн сайхан ерөөлийг өргөе... гэсэн хэсэг дэх дүрслэх ур маягийн далд утгыг тайлбарлаарай.

- ....
- ....

Дасгал 2. “Бөхийн цол” ,”Гэрийн ерөөл” дэх   үг эшлэлүүдийн далд утгыг тайлбарлах

Алхам-1.

“Олон түмний дундаас онцгойлон шалгарсан

Бухний тэргүүн, бөхийн манлай

Идэр залуу аварга аа” эшлэлийн онцолсон үгийн утгыг тайлбарлаарай.

- ....
  ....
- ....
  ....

Алхам-2. Алхам-3 дахь эшлэлийн далд утга нь юу вэ?

- ....
- ....

Алхам-3. “Гэрийн ерөөл” дэх
Цаанаа чамин хээтэй

Наанаа нанжин хээтэй гэсэн эшлэлийн онцолсон үгийн утгыг тайлбарлаарай.

....

....

Алхам-4. Зохиолч яагаад намгүр хадгийг сонгосон бэ? Энэ нь чамин, нанжин гэсэн хоёр үгтэй хэрхэн холбогдох вэ?

....

....

....

....

Дасгал 1. “Түрүү морины цол”-д тоочин дүрсэлсэн үгүүдийг хэрэглэсэн учрыг тайлбарлаарай.

Алхам-1. Шүлэгт юуг тоочин дүрсэлсэн байна вэ? Тоочин дүрслэхэд үйл үг ямар үүрэгтэй орсон байна вэ?

Заан дөрвөн соёог яралзуулсан
Төө сайхан чихийг солбилзуулсан
Туулай сайхан зоог хотолзуулсан
Тураг сайхан биеийг холбилзуулсан
Шашир сайхан дэлийг сагсалзуулсан
Шанам сайхан сүүлийг самбалзуулсан
Эрчимт дөрвөн туурайг жирэлзүүлсэн
Эрдэмт дөрвөн хөлийг гялалзуулсан

....
....
....

Алхам-2.Тоочин дүрслэхдээ ямар дарааллыг баримталсан байна вэ? Энэ нь морины цол тогтоох болон уншихад хэр нөлөөлөх вэ?
....
....
....
....

Алхам-3. *“Яралзуулсан, солбилзуулсан, хотолзуулсан, холбилзуулсан*” зэрэг үйл үгэнд ямар утга илэрч байна вэ? Энэ нь уншигчдад юуг мэдрүүлж байна вэ?
....
....
....

Дасгал 2. Шинэ байрны цайллагад ирээд ерөөл айлдаарай.

Алхам-1. Хаалгыг хэрхэн ерөөх вэ?	**Алхам-2.** Цонхыг хэрхэн ерөөх вэ? ....
Алхам-3. Шалыг хэрхэн ерөөх вэ?	**Алхам-1.** Гэрлийг хэрхэн ерөөх вэ? ....

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Уран зохиол	8

“Эрийн сайн Хан Харангуй” туужийг уншиж, хам сэдвийн хүрээнд мэдэрч тусган хүлээн авах

Сурагчийн нэр: ....   Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Баатарлаг тууль: Аман зохиолын хамгийн том хэлбэр. Баатарлаг тууль нь

- Үлгэр өгүүлэмжтэй байдаг.
- Ид шидийн гэмээр зүйл ихтэй.
- Хэтрүүлэг ихтэй
- Гол баатрууд нь ер бусын сайхан сэтгэлтэй байдаг.
- Гол баатрууд нь сайн үйлийн төлөө зүтгэн тэмцэгч байдаг.
- Харгис хэрцгий муу үйлийн эзнийг номхотгон түвшитгэгч нь гол баатар л байдаг
- Ард иргэдийг амаржуулан жаргаагч нь ч гол баатар байдаг зэрэг олон онцлог шинжтэй.

Дасгал 1. Туулийн агуулгыг хурааж, богино үлгэр маягаар бичээрэй..

Алхам-1. Туулийн агуулгыг үйл явдлын дараалын дагуу хурааж бичээрэй.

1	Үлгэрлэвэл: Эрт урьдын цагт Эрийн сайн Хан Харангуй нэртэй хүү байжээ
2	....
3	....
4	....
5	....
6	....
7	....
8	....
9	....
10	....
11	....
12	....
13	....

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Дасгал 2. Хураасан хэлбэрээ туулиасаа дэлгэрүүлж бичээд, туулийн онцлог шинжийг тайлбарлаарай.

Эрт урьдын цагт Эрийн сайн Хан Харангуй нэртэй хүү байжээ	... Газартай гацалдан төрсөн Тэнгэр нартай тэрсэлсэн төрсөн Төрсөөр төр улсаа алдаагүй Гарсаар газар усаа алдаагүй Долоон насандаа доргилон төрсөн Долоон их байрыг эвдэн төрсөн Эрхийтэнд авталгүй Эгэмтэнд дийлдэлгүй Эрийн эрдэм төгссөн Эрийн сайн Хан Харангуй гэж байжээ.
....	....
....	....
....	....

Дасгал 2. Туулийн дүрүүдийг дараах хүснэгтэд нөхөж бичээрэй.

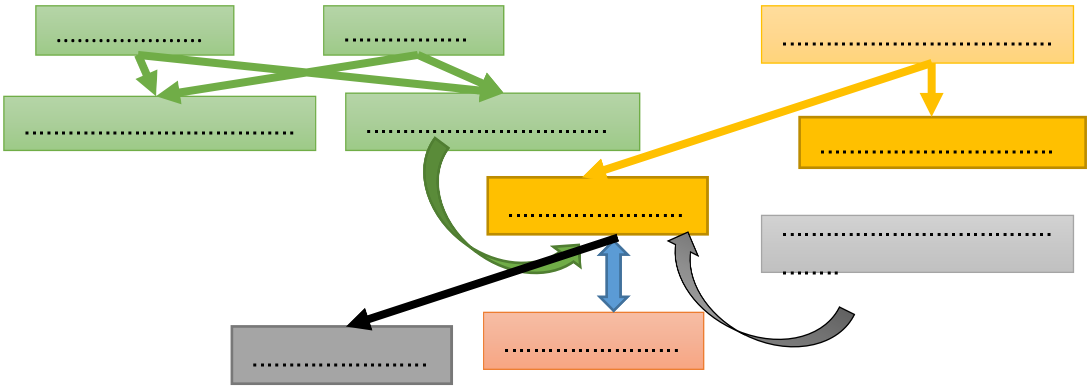

Дасгал 3. Туульд ямар асуудал дэвшүүлснийг тайлбарлаарай.

Алхам-1. Туульд ямар асуудал дэвшүүлснийг тайлбарлаарай.

A. Морь хүн хоёрын салшгүй холбооны тухай.

B. Эр хүний биеийн хүч, эрэмгийн зоригийн тухай.

C. Харгис муу үйлийг номхотгож, тайван амьдралыг бий болгож байгаа тухай

D. Эрчүүдийн шударга өрсөлдөөний тухай

E. Үнэнч нөхөрлөлийн тухай

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Дасгал 1. Туулийг уншиж ойлгох

Алхам-1. Туульд нэг гарал угсааны хэдэн үеийн хэн хэн гэдэг баатрууд гарч байна вэ?

Хэдэн үе: ....

Баатруудын нэр: ....

....

....

Алхам-2. Баатруудыг туульд хэрхэн дүрсэлсэн байна вэ?

....

....

....

....

Алхам-3. Ямар учир шалтгааны улмаас Эрийн сайн Хан Харангуй Агь буурал хааныхыг зорин явдаг вэ? Тэр нь ямар ёс заншил вэ?

....

....

....

....

Алхам-4. Ид шид бүхий өгүүлэмж ямар дүртэй уялдаж гарч ирдэг вэ? Өөрт сонирхолтой санагдсан хоёр өгүүлэмжээс бичнэ үү.

- ....
  ....
  ....
- ....
  ....
  ....

Дасгал 1. Туулийн баатруудын шударга өрсөлдөөнөөс ямар хам сэдвийг тодорхойлж болох вэ?

Алхам-1.. Эрийн сайн Хан Харангуй, Тэнгэрийн хүү Эрхэм хар хоёр хэрхэн тэмцэлдэх болов? Үүнийг ямар хам сэдвийн жи шээнд оруулж болох вэ?

....

....

....

Дасгал 1. Туульд өгүүлэгдэж байгаа дүрслэлүүдийг харьцуулах

Алхам-1. Туульд Эрдэнийн Чон хүрэн морийг дараах байдлаар дүрсэлсэн байдаг. Юуг юутай адилтган тоочин дүрсэлсэн байна вэ?

Сойр сайхан дэлтэй
Сувсан сайхан сүүлтэй
Туулай сайхан зоотой
Дугариг сайхан хүзүүтэй
Тугал хар нүдтэй
Голт сайхан биетэй
Холч сайхан цээжтэй
Хас эрдэнэ шүдтэй
Хайраар мөнгөн уруултай
Хар болдот туурайтай

....
....
....
....
....
....
....
....

Алхам-2. “Түрүү морины цол” дахь дүрслэлтэй ижил болоод ялгаатай зүйл нь юу вэ?

Заан дөрвөн соёог яралзуулсан
Заамал зургаан хүзүүг сунгасан
...Туулай сайхан зоог хотолзуулсан
Тураг сайхан биеийг холбилзуулсан
Шашир сайхан дэлийг сагсалзуулсан
Шанам сайхан сүүлийг самбалзуулсан.

....
....
....
....
....
....

Алхам-3.Туульд ямар ямар тоо давтамжтай гарч байна вэ?

- ....
- ....
- ....

Алхам-4. Тухайн тооны бэлгэдэлт чанар нь юу вэ? Шүлгээс эш татаж тайлбарлана уу.

....
....
....

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Дасгал 3. Дараах эшлэлд монголын уламжлалт ямар хэмжүүрийг илэрхийлсэн байна вэ? Ямар учраас гэдгийг тайлбарлаарай.

100 цагаан тэмээнд **Айраг архи ачаад...**	**...** **...** **Ямар учраас ....** **...**
Наран орох зүгт 99 жилийн тэртээ Тэртээ газарт байдаг	.... Ямар учраас ....
...Тэгэхдээ хамгийн наад талд Хонин цагаан чулууг Хоггүй болтол харваад Үхрийн чинээ хар чулууг Үй болтол харвана...	.... Ямар учраас ....
...Далан тэмээ ачааг Давхраар нь шиддэг...	.... Ямар учраас ....

Дасгал 4. Өндгөн сүй тавих ёслолд цавуу хадаг тавьдгийн учир нь юу вэ?
....
....
....
....

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

“Монгол аман яруу найраг” бүлэг сэдвийн хүрээнд боловсруулсан оношлох даалгавар

1. “Гэрийн ерөөл”-д “Баруун хойд талын авдрыг нээгээд үзвэл...” гэж яагаад бичсэн бэ? монгол ёс заншилтай холбож тайлбарлана уу.

....
....
....
....

2. *“Эр хүний эдэлж хэрэглэдэг нэгэн зүйлээс*
Цаас цавуу
Бийр бэх
Эрээн лимбэ
Эрчтэй гурамсан хуйв
Эрийн зодог шуудаг
Хурдан морины хусуур
Хур сүүлний боолтын хамтаар
Эдгээр зүйл цөм бүрэн юм байнаа” гэсэнд эрийн гэсэн тодотголтой ямар эд хэрэглэлийг тоочсон байна вэ?
....
....
....
....

3 . Эр хүний эдэлж хэрэглэдэг зүйлсээр чухам юуг бэлгэдсэн гэж бодож байна вэ?
....
....
....

4 “Гэрийн ерөөл”-д *“Зүүн хойд талын авдрыг нээгээд үзвэл...*” гэж яагаад дүрсэлсэн бэ? Монгол ёс заншилтай холбож тайлбарлана уу.
....
....
....
....

5. *Зүүн хойд талын авдарт байгаа*

”Хуй хуйгаар торго
Хунз хунзаар цай
Ховд ховдоор цэмбэ” гэсэн зүйлсээр чухам юуг бэлгэдсэн гэж бодож байна вэ?

....
....
....

6. “Гэрийн ерөөл”, “Гэр мялаах үг”-ийн аль алинд нь тагнай гэсэн үг орсон байгаа. Энэ үгийг хэрэглэснээрээ үүд, хаяавч гэдэг гэсэн хэрэгслийн ямар дүр зураг санаанд чинь бууж байна вэ?

....
....
....

7. “Гэрийн ерөөл” болон “Гэр мялаах үг”-т далай цагаан гэсэн дүрслэл юу юуг тодруулах үүрэгтэй орсон байна вэ?
....
....

8. “...Гурван настай Улаадай мэргэн
Задын чулуугаа гарган
Шатсан түймрийг нь унтраажээ” гэсэн туульд гарч байгаа задын чулууны талаар юу мэдэх вэ?
....
....
....

9. Толь гоо дагиныг туульд:

“Өнгөрсөн 12 жилийн
Гайг таан хэлдэг
Ирээдүйн 12 жилийн
Гайг угтан айлддаг...
... Ухсэн хүнийг босгодог
Үгүйрсэн хүнийг баяжуулдаг...” гэж дүрсэлдэг. Тэгвэл энэ туульд Толь гоо дагины ид шидийг харуулсан ямар хэрэг явдал гардаг вэ?

•...
....
....

•...
....
....

•...
....
....

10. Туульд Эрийн сайн Хан Харангуйг *“Эрхийтэнд авталгүй, эгэмтэнд дийлдэлгүй”* гэж дүрсэлсэн байдаг. Түүний ямар шинжийг уран дүрслэлийн ямар аргыг хэрэглэж дүрсэлсэн байна вэ?

•..
....
....

11. “Эрийн сайн Хан Харангуй” туульд маш олон морьд дүрслэгддэг. Морьдын хурдан гэдгийг хэрхэн яаж дүрсэлснийг туулиас эшилж бичнэ үү.

•..
....
....

•..
....
....
....

12. Хэрвээ туулиас морьдын дүрийг хасчихвал туулийн үйл явдал хэрхэн өрнөх бол... Утга санаанд ямар өөрчлөлт гарах бол... гэдэг талаас нь таамаглаж, өөрийн үгээр тайлбарлан бичээрэй.

....
....
....
....
....

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Уран зохиол | 8

Шүлэг, найраглал

Сурагчийн нэр: ....   Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Яруу найраг: Хэн хүний мэддэг зүйлийг энгийн нэг өгүүлсэн, үе, мөр,толгой сүүл холбосон үгээр цэцэлсэн, тоглосон, магтсан, шүүмжилсэн шүлгэн хэлбэрт бичвэр бүрийг яруу найраг гэж үзэх нь учир дутагдалтай. Яруу найраг бол сэтгэлгээ, шинэ санаа, мэдрэмж, гүн ухаан, эрэлт туршилтын цогцолбор юм.

Иргэний яруу найраг: Яруу найрагч нь амьдарч буй түүхэн цаг үеийнхээ гэрч нь байж, олны эмзэглэл шаналанг мэдрэн, өөрийн зүрх сэтгэлээр дамжуулан илэрхийлж, хувирган өөрчлөх дуу хоолой нь болж, өөрийн улс үндэстэн хийгээд нийт хүн төрөлхтөнийг ухуулан сэнхрүүлэх үүрэг хариуцлагыг хүлээгч байдаг.

Суурилах зохиол: С.Дулам Хүмүүн бичиг, О.Дашбалбөр “Өвөг дээдсээсээ бид эх орноо хүлээж авсан”

Дасгал 1. Шүлгийг хам сэдвийн хүрээнд тусган эргэцүүлээрэй.

Алхам-1. Ямар ямар зурлагаар нь түүнийг хүн бичиг гэж тодорхойлсон бэ? Шүлэгт үүнийг хэрхэн үзүүлсэн байна вэ?
....
....
....
....

Алхам-2.”Өвөг дээдсээсээ бид эх орноо хүлээж авсан...” шүлгийн агуулгыг 5 цогцолборт хуваaж, цогцолборын гол санааг түлхүүр үгээр илэрхийлээрэй.

1...

2...

3...

4...

5...

Дасгал 1. Шүлгийг хам сэдвийн хүрээнд тусган эргэцүүлээрэй.

Алхам-1. Өвөг дээдсээсээ хүлээж авсан зүйлд хүмүүн бичиг орох уу? Яагаад?...
....
....

Алхам-2. “Өвөг дээдсээсээ бид эх орноо хүлээж авсан” шүлгийн аль цогцолбор хүмүүн бичиг хамааралтай вэ? Яагаад тэгж үзэж байгаагаа шүлгээс эш татаж тайлбарлаарай..
....
....

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Дасгал 1. Хүмүүн бичиг”,”Өвөг дээдсээсээ бид эх орноо хүлээж авсан” шүлгээс түүхийн ямар онцлог хэрэг явдлыг харж байна вэ? Үүнийгээ шүлгээс эш татаж, баримтаар нотолж тайлбарлаарай.

Алхам-1. “Өвөг дээдсээсээ бид эх орноо хүлээж авсан” шүлэгт танил бус ямар хэрэг явдлыг өгүүлсэн байна вэ?
……………………………………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………

Алхам-2. “Өвөг дээдсээсээ эх орноо хүлээж авсан” шүлэгт *“Жижиг зүйл ч эх орон мөн ”* гэсэн зохиолчийн анхааруулга бүхий санаа байна уу? Шүлгээс эш татаж тайлбарлана уу
……………………………………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………

Алхам-3. “Хүмүүн бичиг” шүлэгт монгол бичгийн туулж ирсэн ээдрээтэй хувь заяаг зохиолч хэрхэн дүрсэлсэн байна вэ?

- ……………………………………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………
- ……………………………………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………
- ……………………………………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………
- ……………………………………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………

Алхам-4. “Хүмүүн бичиг” шүлэг дэх
..Догшин өвгөдийн түүхийг хайлсандаа
Дорнын өв соёлыг хадгалсандаа
Долоон бурхны домгийг хямгадсандаа
Дордож буурсан, доройтож буруудсан...” гэсэн эшлэлд шалтгаан үрийн холбоог хэрхэн илэрхийлсэн байна вэ? Ямар үг сонгосноос нь ингэж үзэж байна вэ?
……………………………………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………

Алхам-5. “Хэл бол тусгаар тогтнол” сэдвээр бичил эх зохиогоорой. Ингэхдээ хоёр шүлгийн соёлын хам сэдвийг анхаарч уншаарай.
……………………………………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………
……………………………………………………………………………………………

Дууссан: ………….он ……..сар ……..өдөр

Уран зохиол | 8

Иргэний яруу найраг ба тогтвортой хөгжлийн боловсрол

Сурагчийн нэр: .... Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Хөгжил гэж юу вэ?
Хүн бүр эдийн засаг, нийгэм, соёл, улс төрийн хөгжилд оролцох, хувь нэмэр оруулах, үр шимийг нь хүртэх эрхтэй.
Тогтвортой хөгжил гэж юу вэ?
Хэрвээ ирээдүй хойч үеийнхээ хэрэгцээг хангах чадварыг бууруулахгүйгээр одоогийн хэрэгцээгээ хангаж байвал энэ нь тогтвортой хөгжил юм. Тогтвортой хөгжил нь гурван цагийн хэлхээс.
Тогтвортой хөгжлийн тулгын гурван чулуу: Байгаль, нийгэм, эдийн засаг
Үнэт зүйл: Эх орон, тусгаар тогтнол бол эрхэмлэх үнэт зүйл. Хувь хүний хувьд үнэт зүйл болгон адилгүй боловч монгол хүний хувьд эх орон, тусгаар тогтнол, бичиг соёл гэдэг эрхэмлэх үнэт зүйл мөн.

Дасгал 1. "Хүмүүн бичиг","Өвөг дээдсээсээ бид эх орноо хүлээж авсан" шүлгээс өнөөгийн нийгмийн нөхцөл байдалд ямар дүгнэлт хийж болох вэ?

Алхам-1. "Хүмүүн бичиг" шүлэгт монгол бичгийг хэрхэн амьдчилж тодорхойлсон байна вэ?

•...

....

•...

....

•...

....

Алхам-2. Хоёр шүлгийн дэвшүүлсэн асуудал нь юу вэ?

A.Бичиг соёл бол үнэт зүйл мөн гэдгийг өгүүлсэн.

B.Түүх бол үнэт зүйл мөн гэдгийг өгүүлсэн.

C.Хэл, соёл бол тусгаар тогтнол мөн гэдгийг чухалчилсан.

D.Эр орноо хайрлах нь түүх соёлоо хайрлахаас эхэлнэ гэдгийг уриалсан

E.Түүх соёлоо хайрлах нь тогтвортой хөгжихийн үндэс гэдгийг өгүүлсэн .

Алхам-3. Алхам-2-оос яагаад үүнийг дэвшүүлсэн асуудал гэж үзсэнээ шалтгаан үрийн холбоогоор тайлбарлаж бичээрэй. /Ингэхдээ учраас, улмаас, болохоор, тул, аар[4] зэрэг угсруулах холбох үг, бүтээврийг ашиглаарай./

....
....
....
....
....

Алхам-4. Алхам-3-ын даалгавар дээр тулгуурлаад хоёр шүлгийн дэвшүүлсэн асуудлыг дараах зурагтай холбох тайлбарлаарай.

....
....
....
....
....
....
....
....

Алхам-5. **“***Өвөг дээдсээсээ хүлээж авсан эх орон шүү Үр ач минь ээ!”* гэсэн зохиолчийн үгээр эхлэл юм уу төгсгөл хийж, хэл соёлоо хайрлах талаар асуудал дэвшүүлсэн эх бичээрэй.

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Уран зохиол | 8

“Шүлэг, найраглал” бүлэг сэдвийн хүрээнд боловсруулсан оношлох даалгавар

Сурагчийн нэр: .... Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Найраглал: Том хэмжээний шүлэглэсэн зохиол. Уянгын найраглал, туульсын найраглал гэж байхаас гадна уянга туульсын хосолмол шинжийг агуулсан найраглал байж болно.

Чингисийн есөн өрлөгтэй өнчин хүүгийн сэцэлсэн шастир найраглал нь туульсын шинжтэй. “Тэхийн зогсоол” дууль нь уянга туульсын шинжтэй. Өөрөөр хэлбэл үйл явдал, баатрын хэрэг явдлыг хүүрнэн өгүүлж байгаагаарай туульсын шинжтэй, гол баатар юм уу, өгүүлэгчийн бодол санаа, сэтгэл хөдлөлийг илэрхийлж, хүн ахуйн харилцаа, зөрчил, жам ёсны асуудлыг тусгаснаараа уянгын шинжтэй байна.

Дууль:

Баатар нь зайлшгүй шаардлагаар байгалийн аюул гамшиг, нийгмийн шударга бус байдал, хүчирхийлэл, дарангуйллын эсрэг сөрөн босох боловч тэрхүү зорилгоо биелүүлэх бололцоогүй болж, амь насаа алдах, ялагдал хүлээх хэдий ч өөрийн ёс суртахууны өндөр дээд эрмэлзлээрээ ялалт байгуулдаг шинжтэй зохиолыг дууль гэнэ.

Таван өнгө улс: Галдангийн “Эрдэнийн эрих” зохиолд “Таван өнгө гэдэг нь хар төвөд, шар сартуул, цагаан солонгос, улаан хятад, хөх монгол болой” гэсэн байдаг.

Дөрвөн харь улс: Төвөд, Сартуул, Солонгос, Хятад улс ажээ.

1.Дараах үгийг утгатай нь харгалзуулаарай.

1. Ховшуур	A. Доог, инээдэм хийх
2. Хошоо	B. Ядарч ееедсөн
3. Өргөдөг морь	C. Элдэв хов зөөж чалчдаг хүн
4. Элэг болгох	D. Зөвлөж хэлэлцсэн үг
5. Барилдсан үг	E. Холбох үг, хэлэх үг

A. 1c,2a,3b,4e,5d B. 1c,2e,3b,4a,5d C.1b,2e,3c,4a,5d

D. 1e,2c,3b,4a,5d E. 1c,2e,3d,4b,5a

2. “*Өшт дайсан лугаа байлдах дор нөхрийн дээд*
Үлдэх дайсныг түргэн гүйцэгч
Үл алдагч хавт баатруудын жигүүр
Өсөх залуусын биеийн чимэг болсон... гэсэн дүрслэлд морийг ямар шинжийг илүү товойлгосон байна вэ?

....

....

....

....

....

3. “Чингисийн есөн өрлөгтэй өнчин хүүгийн сэцэлсэн шастир” зохиолын түүхийн хам сэдвийг юунаас тодорхойлж болох вэ?

a) ....

b) ....

c) ....

4. “ Хүн ахтай дээл захтай” гэсэн цэцэн үгтэй ойролцоо утгатай ямар хэллэгийг эхээс олж болох вэ?

- ....
....
- ....
....

5. Туульсын найраглалын өгүүлэгдэхүүн бүтцийг хэрэг явдалтай нь харгалзуулаарай.

1. Эхлэл
2. Зангилаа
3. Өрнөл
4. Туйл
5. Тайлал
6. Төгсгөл

A. Бадрангуй цагаан тэнгэрийн хөвгүүн эзэн богд
Бас тэр хөвгүүнийг дэргэдээ суулгаж
Бал рашааны хишгээ өгч
Баясгалант царайгаар үзэн өршөөж өргөв.
B. Морины шим сүүний дээжийг эрхт тэнгэрт
өргөн тахиад их хурим хийв.
C. Чингис хаан Чандага цэцэнд”
Харцага шувууг тэжээж харугана шувуунд тавибал
Харин дээш хальж, хацар зулайд халдах ажгуу... хэмээн хэлэв.
D. Сорхон шар: Дэлхийн их хурал чуулганд
Умд дарс үгүй бол үтэл цулгүй буюу гэж хэлэв.
E. Есөн өрлөгүүд архины талаар маргаж мэтгэлцэв.
F. Өнчин хүүгийн маргааныг таслах гэж хэлсэн үг нь байдлыг
улам хурцдуулж, Чандага цэцэнтэй маргахад хүрэв.

A. 1d,2c,3f,4e,5a,6b B. 1c,2d,3b,4a,5e,6f C.1b,2d,3e,4c,5a,6f
D. 1c,2a,3e,4f,5d,6b E. 1b,2d,3e,4f,5c,6a F. 1a,2f,3b,4c,5e,6d

6. “...Санасан үгийй минь илрүүлдэг бишүү
Сайн муу хоёрыг минь мэдүүлдэг бишүү
Доторх үгсийг минь гаргадаг бишүү
Доор дээр хоёрыг минь ялгадаг бишүү...” гэсэн үгээрээ Чуу мэргэн юу хэлэхийг зорьсонбэ?..
....
....

7. “...*Аманд орохдоо алтан шумуул мэт*
Амнаас гарахдаа арслан заан боссон мэт
Хэлэнд амсахад хэдгэнэ шумуул мэт
Хэлнээс гарахад хэдэр заан боссон мэт...” гэсэн Боорчийн үг ямар далд утгыг агуулж байна вэ?

....

....

....

8. “... *Өнчин хөвгүүнд үг бий билүү*
Үргэдэг моринд гүйдэл буй билүү
Нугасан мэт жимс цөлмөөсэй чи
Нохой мэт яс булаалдаасай чи...” гэсэн Чандага цэцний үг ямар утгыг агуулж байна вэ?

....

....

....

9. “Тэхийн зогсоол” дуулийн хэрэг явдлыг зааглаж , нэр өгөөрэй.

- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

10. “Тэхийн зогсоол дууль”-ийн

“...Үзүүр нь гурвалжин үүлэнд шүргэх

Оргил харагдав

Үүрээ манан өндөрт эргэх

Бүргэд харагдав.

Дэргэдэх оргил нь илээд авахаар ойрхон байв

Дээрх тэнгэр нь нүдэнд торохоор үүлгүй байв...” гэсэн эшлэл дэх орчныг хэрхэн төсөөлж байна вэ?

....

....

....

....

11. "Тэхийн зогсоол" дуулиас хэрэг явдлыг тоочин зурагласан дүрслэлийг олж бичээрэй.

....

....

....

....

12. Дараах эшлэлүүд уянгын зохиолын ямар онцлог шинжийг харуулсан байна вэ? Харгалзуулж бичээрэй.

1. Айлын эмээ янгирыг өрөвдөн нулимс унагаав.
2. Тэрнээс хойш аав маань нэг л зовуурьтай болов.
3. Яахын аргагүй зогсоолдоо зогссон тэх мөн байна.

A. Сэрэл мэдрэмж
B. Бясалгах үйл явц
C. Дотоод сэтгэлийн уярал догдлол

A. 1a,2b,3c B. 1a,2c,3b C. 1b,2c,3a D. 1c,2a,3b E. 1b,2a,3c

13. Дараах дүрслэх ур маягт тохирсон эшлэлийг шүлгээс олж бичээрэй.

Дүрслэх ур маяг	**Шүлгээс авсан эшлэл**
Хэтрүүлэл	....
Төлөөлөл	....
Ахиулал	....
Хүншүүлэл	....
Адилтгал	....

14. Зохиолын хэлбэрийг өөрчлөн богино өгүүллэг бичээрэй. Өгүүлэгч нь аав, хүү, эмээ хэн нь ч байж болно.

....

....

....

....

....

....

....

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Сурагчийн нэр: .... Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Зохиол олон хэрэг явдлаас бүрддэг тул тэдгээр явдал бүрд хам сэдэв, далд утга байдаг. Тухайн зохиолд түүх, соёл, нийгэм, улс төр, гүн ухааны хам сэдвээс аль нь ямар үүрэгтэй, ямар далд утга санааг илэрхийлж байгааг олж, тайлбарласнаар бид янз бүрийн цаг үе, өөр өөр соёлт нийгмийг танин мэддэг.

Дасгал 1

Алхам 1.

Та ямар хам сэдвийг аль ангидаа тайлбарлаж чаддаг болсон бэ?

Анги	Соёлын	Түүхийн	Нийгмийн
VI			
VII			
VIII			

Алхам 2. Сурах бичгийн 66 дугаар талаас **“**Төрийн хошой шагналт Д.Намдагийн “Үрэгдсэнийг хүлээгч” өгүүллэгийг уншаарай.

Алхам 3

1. Д.Намдагийн “Үрэгдсэнийг хүлээгч” өгүүллэгт хэдэн оны үйл явдал гарч байна вэ?

A. 1911 B. 1921 C. 1939 D.1945

2. Таны сонгосон энэ онд Монгол орны түүхэнд холбогдох ямар үйл явдал болсон бэ?

A. Үндэсний хувьсгал B. Ардын хувьсгал

C. Халх голын дайн D.Чөлөөлөх дайн

3. Энэ түүхэн цаг хугацааг зохиолын аль хэсэгт зохиомжийн ямар аргыг ашиглаж бичсэн байна вэ?

A. Төгсгөл хэсэгт зохиогчийн хүүрнэл B. Өрнөл хэсэгт харилцан яриа

C. Туйл хэсэгт дүрийн тайлбар яриа D. Эхлэл хэсэгт зохиогчийн хүүрнэлээр

Алхам 4. 1939 оныг сонгосон нь зохиолын утга санааг тодруулахад ямар үүрэгтэй байгааг дүгнэж бичээрэй.

....

....

....

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Өгүүллэг, туужаас уншиж, соёл, түүх, нийгмийн хам сэдвийн хүрээнд мэдэрч, тусган хүлээж авах

Сурагчийн нэр: .... Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Зохиолд илэрч байгаа соёл, түүх, нийгмийн хам сэдвийг судлахдаа үйл явдлын учир шалтгаан, үр дагаврыг ямагт анхаарч холбоо хамаарал, бидэнд үлдээсэн сургамжийг зохиолын утга санаатай холбон гаргах нь чухал.

Дасгал 2

Алхам 1.

П.Лувсанцэрэнгийн “Усны эргүүллэг буюу Борзооны явдал” туужийг сурах бичгийнхээ 79 дүгээр хуудаснаас уншаарай.

Алхам 2.

Туужид хэдэн оны үйл явдал дүрслэгдсэн бэ?

A. 1911 B. 1921 C. 1939 D.1945

Алхам 3.

“Үрэгдсэнийг хүлээгч” өгүүллэг, “Усны эргүүлэг буюу Борзооны явдал” туужид 2 өөр дайны талаар өгүүлж байгаа нь ямар хам сэдэвт хамаарах вэ? Яагаад энэ хам сэдэвт хамаарч байгааг тайлбарлаарай.

A. гүн ухаан B. соёл C. түүх, нийгэм D.шашин

Алхам 4.

Яагаад энэ хам сэдэвт хамаарч байгааг тайлбарлаж бичээрэй.

....

....

Алхам 5.

Зохиолын дараах хэсэг тус бүрийг хүснэгтэд тохируулж нөхөн тайлбарлаарай.

A....нүднээсээ ганц боловч нулимс унагахгүйг хичээн шүд зуув.

B. Ээ тийм, энэ жилдээ ирэхгүй, хойтон ирнэ” гэж өвгөний чихэнд дуулдахуйц чанга өгүүлээд дараа нь уг явдлыг нам дуугаар ярин халаглана.

C. ..Үүнд өвгөний баярласан нь маш их хүн болсоор тийн баярлаж үзсэнгүй.

Сэтгэл санааг илэрхийлсэн нь	Эшлэл	Зохиолд ямар үүрэгтэй вэ?	Танд хэрхэн нөлөөлөв?
Эмзэглэл халаглал			
Зовнил шаналал			
Догдлол тэмүүлэл			

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Зохиолын утга санааг бүрдүүлэхийн тулд сэдвийг хэрхэн хөгжүүлснийг задлан шинжлэх

Сурагчийн нэр: .... Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Дасгал 3

Алхам 1. Төрийн соёрхолт Д.Пүрэвдоржийн “Хөх даалимбан тэрлэг” найраглалын хэсгийг “Үрэгдсэнийг хүлээгч” зохиолын 2-оос доошгүй баримтаар баталж бичээрэй.

“...Халх голын дайн зөвхөн Халх голын дайн байсангүй Хайртай бүхнээ дайснаас өмөөрсөн Хамаг ардын дайн байлаа...”	**Баримт 1** ....
	Баримт 2 ....

Алхам 2.

“Үрэгдсэнийг хүлээгч” зохиолд дайны хор уршгийг ойлгуулахдаа ямар өгүүлэмж ашиглан утга санааг гаргасныг гүйцээн бичээрэй.

Ашиглаж болох мэдээлэл: “Халх голын дайнд 130 мянган цэрэг дөрвөн сарын турш тулалдсан. Монгол, Оросын талаас 26000 хүн амиа алдсан”

1939 оны Халх голын дайн ... сар үргэлжлэхдээ .... гамшиг хүмүүст учруулсныг хөдөөгийн нэгэн .... төлөөлүүлэн гаргасан.

Үгээр эх орноо хамгаалсан тэмцэл ямар ихээр үнээр олддогийг. Мөн энэ дайнд зөвхөн Монгол, Оросын талаас .... маш олон гэр бүл үхэл хагацлын зовлонг эдэлснийг бидэнд ойлгуулж ухааруулах гэж бичжээ.

Алхам 3.

“Усны эргүүлэг буюу Борзооны явдал” туужийн гол санааг дүгнэж бичихдээ дараах түлхүүр үгсийг ашиглаарай.

Ашиглэх үгс: 1944 он, хөдөөгийн нэгэн сургууль, хүний мөс чанар , дайны үеийн ховор хомс байдал, “Дайны хажуугаар дажин”, худал хэлэхийн хор уршиг, булингартай эргүүллэг

....

....

....

....

....

....

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Зохиолын орчин, нөхцөл байдал нь дүрийг тодруулахад нөлөөлж буйг тайлбарлах

Сурагчийн нэр: .... Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Цаг хугацаа, орчин нөхцөл байдал нь дүрийн зан төрх, үйлдлийг өөрчилдөг.

Дасгал 4.

Алхам 1. “Үрэгдсэнийг хүлээгч” өгүүллэгийн гэрийн эздийн сууж байгаа байрлалыг зураг дээр сумаар зааж тэмдэглэн бичээрэй.

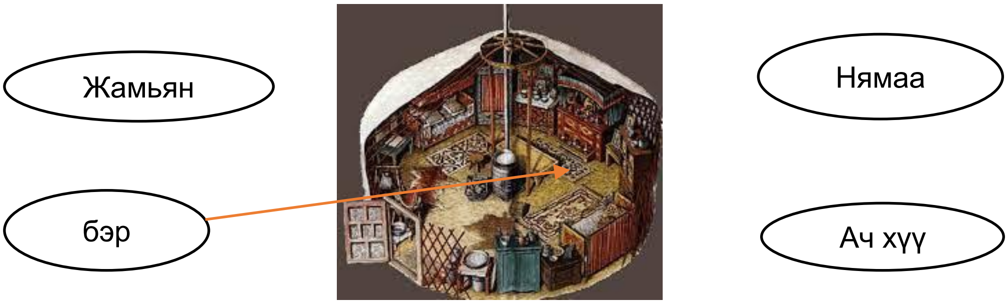

Алхам 2. Цэргийн дарга хаана суусныг монгол гэрийн ёстой холбон зураг дээр тэмдэглээрэй.

Цэргийн дарга

Алхам 3.

Зохиолд гэрийн эздийн сууж байгаа байрлалыг монгол ямар бэлгэдлээр дараалан үзүүлсэн бэ? Яагаад?

....

....

Дасгал 5. Цаг хугацааны хоёр өөр нөхцөл байдалд дүрийн зан төрх хэрхэн өөрчлөгдөж байгааг дүгнээрэй.

Дүр	Цэргийн даргаас дүүгээ нас барсан мэдээ аваад	Аав нь юу болоод байгааг асуух үед	Цаашид	2 жилийн дараа
Жамьян	....	....	...хоёр дахин яаж аргалахаа аль хэдийн бодож амжсан байлаа.	Аав бүр зөнөжээ. Зөнөх зөнөхдөө....
Бэр	... гараа нүүрэндээ аваачин енгэнэв.	...нэмэн нэмэн давтаж, үүдэн хоймор суугаа даргын зүрхийг шимшрүүлэв.		
Нутгийн хүмүүс	...мундахгүй өрөвдөн шогширно.		... өтлөн зөнөгсдийн жишээ, инээдэмт үзэгдэл болгох тийшээ хандав.	... улмаар элэг доог болгох

Дуусан: ....он ....сар ....өдөр

Уран зохиол 8

Зохиолын орчин, нөхцөл байдал нь дүрийг тодруулахад нөлөөлж буйг тайлбарлах

T2

Сурагчийн нэр: ....   Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Зохиол нь тодорхой түүхэн нөхцөлд, тодорхой газар оронд тодорхой цагт нийгмийн аль нэгэн орчинд өрнөж байгаа хэлхээ холбоо бүхий үйл явдлаар илэрнэ.

Дасгал 6.

Алхам 1.

“Үрэгдсэнийг хүлээгч” өгүүллэгт намрын улиралтай холбоотой үйл явдлуудыг түүвэрлэснийг гүйцээн бичээрэй.

Намар	Үйл явдал	Тайлбар
1939 оны намар	Бага хүү нь нас барсан мэдээ ирсэн	Халх голын дайн 1939 оны 7-р сарын 8-наас 8-р сарын 20 хүртэл үргэлжилсэн
Намрын дунд сарын 15	Жамьян аавдаа худал хэлсэн хугацаа	Өвгөн том дарга болсон хүүгээ 1 жил хүлээхээр шийдсэн.
Дараа жилийн намрын дунд сарын 15	Өвгөн сүүний өрөм загсан шаргалтахаар тооцоолж буй нь	1 жил өнгөрнө
Дараа жилийн намрын эхэн сарын 1	Жамьян аавдаа 2 дахь удаагаа худал хэлсэн цаг	Өвгөн нисгэгч болсон хүүгээ 1 жил хүлээхээр шийдсэн.
Дараа жилийн зуны сүүл сар юу юугүй шувтрах цаг	Өвгөн хүүгээ ирнэ гэж хүлээсэн	Жамьян дүүгээ ирэхгүй ч байж магад гэсэн учир аав нь маш их гомдсон.
Намрын эхэн сарын шинийн нэгний өглөө	Өвгөн араг дээр суун хүүгээ заавал ирнэ гэж хүлээнэ.	Өглөөнөөс оройг хүртэл цай ч уулгүй, босох ч үгүй хүлээсээр л байна.
Намрын эхэн сарын шинийн нэгний үд дунд		
Намрын эхэн сарын шинийн нэгний орой		
Намрын эхэн сарын шинийн нэгний шөнө	....	....

Алхам 2. Дээрх хүснэгтийг ашиглан зохиолд намрын дүрслэл ямар үүрэгтэйг дүгнээрэй.

....

....

....

....

....

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Зохиолын өгүүлэгдэхүүн бүтэц ба үйл явдлын дарааллыг хүүрнэлийн учир холбогдлоор тайлбарлах

Сурагчийн нэр: .... Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Хүүрнэн өгүүлэгч гэдэг бол өгүүллэг, тууж дахь түүхийг ярьж буй хүн юм. Гуравдугаар биеийн хүүрнэн өгүүлэгч нь бүхий л дүрүүдийн хэлж, бодож, хийж байгаа бүхнийг мэдэн дамжуулж байдаг.

Дасгал 7.

Дараах зохиолуудын эшлэлийг ашиглан хүүрнэн өгүүлэгч нь хэн бэ?

1 ба 3 дугаар биеийн алинаас хүүрнэн өгүүлж байгааг дүгнээрэй.

Алхам 1.

1939 оны намар говь нутагт суудлын задгай ногоон машинтай цэргийн дарга Нямаа өвгөн гэгчийнхийг эрэн сурсаар очив...

Тэрээр Халх голын байлдаанд ...очсон айлдаа баяр баясгаланг өгч даанч чадсангүй...

....
....

...Үүнд өвгөний баярласан нь маш их, хүн болсоор тийн баярлаж үзсэнгүй бөгөөд ингээд ч зүүд дуусав...

...Энэ зуур өдөр хоногийг хэн чухам нэг нэгээр нь тоолж байна гэвэл үл эргэн ирэгчийг хүлээгч өвгөн!...

Алхам 2.

1944 он миний санаанд гүн шингэжээ...

... Намайг бүүр бага байхад манай нутагт Борзоон гэж нэг хүн байсан. Түүний нэр гэнэт санаанд ороод би ингэж хэлчхэв...

....
....

...Тиймээс Борзоон гэдэг үг чихэнд дуулдмагц миний уур хүрч явдаг байсан юм. Одоо ч уур хүрч байна.

...Анх Нямжавт ярьсан миний дэмий яриа сургууль даяар тарж, Борзоон гэж нэг амьтан үүслээ гэж би бат итгэж байлаа...

Алхам 3.

Хэддүгээр биеэс хүүрнэн өгүүлж байгааг яаж мэдсэн бэ?

Зохиолын үйл явдлыг хөндлөнгөөс нь ажиглаж, тайлбарлаж байгаа учир..

Зохиолын дүр өөрөө ярьж, тайлбарлаж байгаа учир..

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Зохиолын өгүүлэгдэхүүн бүтэц ба үйл явдлын дарааллыг хүүрнэлийн учир холбогдлоор тайлбарлах

Сурагчийн нэр: .... Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Хүүрнэлийн арга, тодорхойллын арга, хөрөг дүрийн арга, харилцан арга, ганцаарчилсан буюу үглэл ярианы арга, дотоод сэтгэлийн өчиг, захидлын арга, байгалийн зураглалын арга, зохиогчийн тэмдэглэл зэрэг нь цөм зохиомжийн бүрэлдэхүүн хэсэг юм.

Дасгал 8

“Үрэгдсэнийг хүлээгч” өгүүллэгт үйл явдлын дараалглыг гаргахдаа зохиомжийн ямар ямар арга ашигласныг тэмдэглээрэй.

Зохиомж	Эшлэл	Тайлбар
Хүүрнэл	....	Зохиолыг III биеийн хүүрнэлээр
Хөрөг дүр	....	Нямаа, Жамьян, бэр, ач хүүгийн дүрслэл
Харилцан яриа	....	Нямаа Жамьян, Жамьян, түүний эхнэр нарын харилцан яриа
Ганцаарчилсан яриа	...“Төрийн их дайнд орж баатар болох нь ер жирийн хүний хэрэг биш шүү дээ” гэж .. тэгээд хүнгүй ганцаараа байлаа ч гэсэн ам нээн ярихаас өөр аргагүй байдаг.	Хүүгээ баатар болсон гэж бодохоороо буюу хүүг нь ирэхгүй гэхэд сэтгэлдээ ганцаараа ярина.
Захидлын арга	..Сэтгэлийг минь амраа. Сүнсийг минь хорогдох юмгүй болго...” гэсэн захиа	Хүүгээ амьд байхад илгээсэн 1 захиа, өвгөний за яахав 1 жил тэсье гэж бич гэсэн 2 аман захиа, Жамьянгийн хуурамч захиа
Байгалийн зураглал	говь нутгийн халуун хуурай агаарт... ..нар дээр хөөрч халуун илчээрээ төнөхөд...	Бэрийн дүрслэл, сүүлийн өдрийн хүлээлт дээр гэх мэт

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Сурагчийн нэр: .... Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Дасгал 9.

Алхам 1. Уншсан зохиолоосоо аль нэгийг сонгон сэдэв, гол санаа, дүрээс төрсөн мэдрэмж, сэтгэгдлээ илэрхийлэн бичих төлөвлөгөө гаргана уу.

Санамж:

- ✓ Зохиолын хамгийн сонирхолтой хэсэг юу байв? Яагаад?
- ✓ Аль дүр яагаад таалагдав? Эсвэл ямар үйлдэлтэй санал нийлэхгүй байгаа вэ?
- ✓ Ямар асуудлын талаар зохиолч бичив?
- ✓ Бидэнд юуг ухааруулж, сургав?
- ✓ Зохиолын хамгийн үнэтэй санаа нь юу байв? гэх мэтээр эргэцүүлэх

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

Алхам 2. Сурагчийн бичсэн сэтгэгдлийг уншаад чухал гэж үзсэн өгүүлбэр, үгийн доогуур 1 зураад өөрийн бичсэнтэйгээ харьцуулж дүгнээрэй.

Д.Намдагийн "Үрэгдсэнийг хүлээгч" өгүүллэгийн гол дүр болох Нямаа өвгөний дүр ихэд таалагдлаа. Үрээ харах гэсэн сэтгэлээр олон жилийг өнгөрөөж байгаа нь дэндүү гунигтай ч дэндүү бахархмаар юм. Хорвоогийн хамгийн хэцүү өвчин бол санах гэдэг өвчин. Тийм учраас Нямаа өвгөн 7 жилийн турш хүүгээ хүрээд ирнэ гэж дотроо шаналж мөн догдлон хүлээсэн нь хамгийн агуу зүйл мөнөөсөө мөн билээ.

Сүүлийн цогцолбор дээр өгүүлж буй Нямаа өвгөний эцсийн замдаа мордож буй мэдрэмж нь үнэхээр гайхалтайгаар санаанд минь үлдлээ. Олон жил тэвчин хүлээсний эцэст хүүгээ зүүдэндээ ч болов харан баярлаж буй хэсэг нулимс дуслуулахад хүргэсэн...

Нямаа өвгөний том хүү болон түүний эхнэрийн хувьд бодлыг минь зөв эсвэл буруу хэмээн хоёр хуваав. Учир юу вэ гэвэл тэд Нямаа өвгөнд худлаа хэлж илүү 2 жил амьдруулсан нь зөв, нөгөөтэйгүүр тэд түүнд худлаа хэлсэн нь буруу гэсэн бодол байв. Миний хувьд дахин дахин уншсаны эцэст “тэднийх зөв” хэмээх шийдвэрт хүрээд байна. Ямар ч хүн хайрт аав ээжийгээ урт наслуулахыг л илүүд үзнэ шүү дээ.

Миний хувьд ч ялгаагүй хайрт ээжтэйгээ олон зүйлийг харан нүд хужирлан он удаан амьдрахыг хүсдэг нэгэн. Тиймээс энэ сонголтод хүрлээ..

Шинэ эхлэл сургуулийн 8б ангийн сурагч Б.Аминхүсэл

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Өөрийгөө үнэлээрэй

Сурагчийн нэр: .... Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Өөрийн үнэлгээ 1. Соёл, түүх, нийгмийн хам сэдвийн хүрээнд мэдэрч, тусган хүлээж авах чадвараа үнэлье.

Чадвар	Шалгуур	Чаддаг байсан	Улам хөгжүүлсэн	Шинээр сурсан
Соёл, түүх, нийгмийн хам сэдвийн хүрээнд мэдэрч, тусган хүлээж авах	Уншихдаа тодорхой зорилго тавьдаг			
	Утгыг бүрэн ойлгох гэж өөрийгөө хянадаг			
	Уншсан зүйлээ гүнзгийрүүлж ойлгодог			
	Шинэ мэдээлэл авахдаа өмнөх мэдээллээ идэвхтэй ашигладаг			
	Эхийн хэсэг тус бүрд анхаарлаа хандуулдаг			
	Үйл явдлыг дэс дарааллыг маш сайн анхаарч ойлгодог			
	Эхээс дүр ба өгүүлэгчийн хэлсэн үгийг ялгадаг			
	Зохиогчийн хэл найруулгыг мэдэрч уншдаг			
	Соёл, түүх,нийгмийн хам сэдвийг тайлбарлаж чаддаг			

Өөрийн үнэлгээ 2. Зохиолын орчин, нөхцөл байдал нь дүрийг тодруулахад нөлөөлж буйг тайлбарлах чадвараа үнэлье.

Чадвар	Шалгуур	Чаддаг байсан	Улам хөгжүүлсэн	Шинээр сурсан
Зохиолын орчин, нөхцөл байдал нь дүрийг тодруулахад нөлөөлж буйг тайлбарлах	Зохиолд дүрслэгдэж байгаа цаг хугацаа ямар үүрэгтэй дүрслэгдэж байгааг тайлбарлаж чаддаг			
	Зохиолд дүрслэгдэж байгаа орон ямар үүрэгтэй дүрслэгдэж байгааг тайлбарлаж чаддаг			
	Зохиолд нөхцөл байдал ямар үүрэгтэй дүрслэгдэж байгааг тайлбарлаж чаддаг			

Өөрийн үнэлгээ хийх нь танд ямар санагдсаныг дүгнээрэй.

....

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Жүжгийн зохиолоос уншиж, дүрүүдийн хоорондын холбоо хамаарлаар гол ба туслах дүр, сөрөг дүрийг тодорхойлох

Сурагчийн нэр: .... Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Зохиолын гол дүр нь үзэл бодол, үйл хэрэг, эрхэм чанараараа үлгэрлэж, асуудлын шийдэж байдаг давуу хүчин бол туслах дүр нь гол дүрийн үзэл бодол, үйл хэргийг дэмжин оролцогч байдаг. Харин эсрэг дүр нь гол дүртэй бүхий л талаараа зөрчилдөж буй хүн буюу сөрөг хүч юм.

Дасгал 10.

Алхам 1.

Сэнгийн үйл ажиллагаа амжилттай болдгийн учрыг дараах 2 шалтгаанаар баталсныг гүйцээгээрэй.

Өөрийнх нь чадвар	Туслах дүрүүд
✓ Зориг хатуу ✓ Арга заль их ✓ Үг яриа уран ✓ Үйлдэл нь... ✓	✓ Давст, Гэлэг, ..., Алимаа нарын дарлалыг эсэргүүцэн тэмцэгчийн нэгдмэл зорилго

Алхам 2.

Сэнгийг “Далан худалч” гэж нэрлэсний учрыг өөрөө хэрхэн тайлбарласныг гүйцээж бичээрэй.

Хэнийг?	Юу гэсэн бэ?	Яагаад?	Зөв эсэх талаар чиний бодол
Хошуу ноёныг	....	Хөх монголын ноёдууд Хүнд чулуунд даргадаад Хөх чоны адилаар Хүн ардаа идэж байна Ямба эрхээ нэмэх гэж Яргачин дээрэмчин болж байна Ядуу ард бидний Яс чөмгөнд хүрч байна	.... Яагаад гэвэл: ....
....	хувалз		

Алхам 3. Сэнгийн дүгнэлтийг уншаад хамгийн чухал түлхүүр үгсийн доогуур зурж тэмдэглээрэй.

“Сэнгийн дүр бол олон зуун жилийн турш харийн боолчлол, феодалын нийгмийн дарлал, шарын шашны төөрөгдлийн алинд ч шантрашгүй тэмцсэн монголын ард түмний мянга мянган жирийн эгэл хүмүүсийн дүр юм”

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Жужгийн зохиолын дүрүүдийн хоорондын холбоо хамаарлаар гол ба туслах дүр, сөрөг дүрийг тодорхойлох

Сурагчийн нэр: .... Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Эсрэг дүрээр жигшин зэвүүцэх сэтгэлийг төрүүлж байж л, нөгөө талд эрмэлзэн дуурайх, талархан сайшаах сэтгэлийг буй болгодог эерэг дүрийг тодруулна.

Дасгал 11.

Алхам 1. Жужгийн эсрэг дүрүүдийг харьцуулан дүгнээрэй.

Эсрэг дүр	Үйлдэл нь	Зохиолын жишээ
Галдан	✓ Эрх ямба, эд мөнгөнд шунадаг ✓ Самуун завхралын балчигт шигдсэн	....
Лам Жалбуу Цагдаа Намнан	Мөнгөний төлөө ямар ч хэрэг хийхээс буцахгүй болсон	....
Далай данжаад	....	....
Ховч баян	Хээл хахуульд баяжсан	....
Пагма авгай	Өөрийн эрх ашгийн төлөө юу ч хийхэд бэлэн	....

Алхам 2.

Жужгийн гол дүр Сэнгэ "... Бидний энэ үе Монголын ард түмний түүхийн харанхуй үе байсан юм. Бид ингэж аймаар, инээмээр амьдарч байсан юм. Үүнийг үзэхгүй манай сайхан ирээдүй, хойч үеийн хүмүүс Далан худалчийн явдлаар инээж цэнгэ, шүүмжилж бод" гэж хэлсэн үгийн тодруулсан үгийн утгыг дээрх дүрийн үйлдлээс 2-оос доошгүй жишээгээр батлаарай.

....

....

....

....

Алхам 3. Жужгийн зохиолын гол санааны дүгнэлтийг гүйцээхдээ дараах бүлэг үгсийг ашиглаарай.

Жужигт харийн түрэмгийлэл, дотоодын феодлууд, шашны бурангуй явуулгаас ....
....
....

Ашиглах үг: үзүүлэхийг зорьжээ, тэмцэгч чадал хол давуу болохыг, уран арга, жирийн ард түмний сэтгэх оюун

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Зохиолын утга санааг бүрдүүлэхийн тулд сэдвийг хэрхэн хөгжүүлснийг задлан шинжлэх

Сурагчийн нэр: .... Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Зохиолд илэрч байгаа соёл, түүх, нийгмийн хам сэдвийг судлахдаа үйл явдлын учир шалтгаан, үр дагаврыг ямагт анхаарч холбоо хамаарал, бидэнд үлдээсэн сургамжийг зохиолын утга санаатай холбон гаргах нь чухал.

Дасгал 12

Алхам 1. Худал хэлэхийн шалтгааныг дараах зохиолууд дээр дүгнэж бичээрэй.

Зохиол	Дүрийн нэр	Хэдэн удаа худал хэлсэн	Ямар учир шалтгаантай?	Үр дүн нь юу болов?
Д.Намдаг “Үрэгдсэнийг хүлээгч”	Жамьян	....	....	Аав нь нас барсан хүүгээ 2 жил хүлээсэн.
П.Лувсанцэрэн “Усны эргүүллэг буюу Борзооны явдал”	Хашбат	....	....	....
Ч.Ойдов “Далан худалч”	....	10-аас дээш	Бусдын тусын тулд, шударга ёсны төлөө арга заль хэрэглэхдээ худал хэлж байгаа	Тэмцэлд уриалж, олны дэмжлэг авсан. Хүмүүст итгэл, урам зориг өгч нэгтгэж чадсан

Алхам 2.

Дараах зохиолуудын үйл явдал нь ямар түүхэн цаг үед өрнөж байгааг түүхийн үечлэлийг ашиглан бичнэ үү.

Зохиолын нэр	Түүхийн аль үечлэлд хамаарах вэ?	Энэ цаг үеийн талаар та юу мэдэх вэ?
“Үрэгдсэнийг хүлээгч” (өгүүллэг)	....	✓ .... ✓ .... ✓ ....
“Усны эргүүлэг буюу Борзооны явдал” (тууж)		
Ч.Ойдов “Далан худалч” (жүжиг)	....	✓ .... ✓ ....

Түүхийн үечлэл
- Монголын өвөг түүх (800000 жилийн өмнө-НТӨ IV зуун)
- Монголын эртний улсууд (XII-XIV зуун)
- Монголын эзэнт гүрэн (XII-XIV зуун)
- Монголын эзэнт гүрний дараах Монгол Улс (XIV-XVII зуун)
- XVII-XX зууны эхэн үеийн Монгол
- Монгол төрийн сэргэн мандалт (1911-1924)
- БНМАУ-ын нийгэм, эдийн засаг, улс төрийн байдал (1924-1990)
- Орчин үеийн Монгол Улс(1990 оноос өнөөг хүртэл)

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Өөрийгөө үнэлээрэй

Сурагчийн нэр: ....   Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Өөрийн үнэлгээ 3. Зохиол уншаад, дүрүүдийн хоорондын холбоо хамаарлаар гол ба туслах дүр, сөрөг дүрийг тодорхойлох чадвараа үнэлье.

Чадвар	Шалгуур	Мэддэг байсан	Улам хөгжүүлсэн	Шинээр сурсан
Зохиол уншаад, дүрүүдийн хоорондын холбоо хамаарлаар гол ба туслах дүр, сөрөг дүрийг тодорхойлох	Зохиолын гол дүр нь үзэл бодол, үйл хэрэг, эрхэм чанараараа үлгэрлэж, асуудлын шийдэж байдаг давуу хүчин гэдгийг мэддэг			
	Туслах дүр нь гол дүрийн үзэл бодол, үйл хэргийг дэмжин оролцогч гэдгийг мэддэг			
	Эсрэг дүр гэдэг нь гол дүртэй бүхий л талаараа зөрчилдөж буй хүн буюу сөрөг хүч гэдгийг мэддэг			

Өөрийн үнэлгээ 4. “Далан худалч” жүжгийн аль нэг хэсгийг сонгон цээжилж, өөрийн жүжиглэн илэрхийлэх чадвараа үнэлээрэй.

Сонгосон бүлэг, үзэгдэл, дүр	Шалгуур	Маш сайн	Сайн	Сайжруулах шаардлагатай
....	Жүжиглэх хэсгээ цээжилсэн байдал			
	Дүрийн үг яриаг гаргасан байдал			
	Сэтгэлийн өнгө аясыг гаргасан байдал			
	Дуу хоолойн өнгө аясыг гаргасан байдал			
	Нүүр царайны хувирал өөрчлөлт гаргасан байдал			
	Дохио зангаа зэрэг биеийн илэрхийлэл гаргасан байдал			
	Жүжиглэх чадвараа сайжруулахын тулд судалгаа хийсэн байдал			
	Бичлэг хийж, гэрийнхэн болон найздаа үзүүлэх зэрэг эргэх холбоо тогтоосон байдал			

Дуусан: ....он ....сар ....өдөр

Сурагчийн нэр: .... Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Дасгал 13.

Алхам 1. Сурах бичгээсээ Хомер "Одиссей" зохиолыг уншаарай.

Алхам 2. Дараах 2 цогцолборын хүүрнэн өгүүлэгч нь хэн бэ? Яагаад?

...Лянхуа идэштэнээс зугтан хөвсөөр нэгэн эзгүй арал дээр ирсэн нь махчин циклопчуудын арал байлаа. Циклопчууд нь хууль ёс гэдгийг мэдэхгүй, тодорхой захиргаагүй зэрлэг хүмүүс бөгөөд хадны агуйд суудаг ажээ. ...

Маргааш нь би хэдэн нөхдийн хамтаар онгоцондоо суун, эргийн дагуу хөвсөөр том хадан агуйн хаpалдаа ирж зогсон, хамгийн чадалтай, зоригтой арван хоёр баатраа бас нэлээд дарс, хүнсний юмтай авч, агуй руу орлоо.

Цогцолбор	Хүүрнэн өгүүлэгч	Яагаад?
I цогцолбор		Ирсэн нь гээд III биед хамаатуулах нь нөхцөлтэй.
II цогцолбор	1-р биеэс хүүрнэсэн	....

Алхам 3

"Одиссей" зохиолын "Одиссей Полифемийн агуйд" бүлгийн өгүүлэгдэхүүний бүтцийн аль хэсгийг хүүрнэн өгүүлэгч хэддүгээр биеэс хүүрнэж байгааг хүснэгтэд нөхөж бичээрэй.

Эшлэл:	
Өгүүлэгдэхүүний бүтэц	**Хүүрнэн өгүүлэгч**
Нөхөд маань бяслагаас нь сайтар базааж, хурга ишигнийх нь торниун сайнаас шилж аваад, алга болцгооё гэсэн боловч эз нь хатгасан юм байлгүй Циклопыг өөрийг нь хармаар санагдаад байхаар явахаас татгалзав.	
Зангилаа	....
Би хамгийн сахлаг ноостой хоньдыг нь гурав гурваар нь холбоод, дундах хонины өвчүүн доор нь нөхдөө нэг нэгээр нь зүүгээд явуулав.	
....	....

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Зохиолын орчин, нөхцөл байдал нь дүрийг тодруулахад нөлөөлж буйг тайлбарлах

Сурагчийн нэр: .... Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Өмнөө тавьсан зорилгодоо тууштай байж, тохиолдсон саад бэрхшээлийг шударга үйлдлээр даван туулсаар үүрэг зорилгоо биелүүлж, үйл хэргээ баталж буй гол дүрийн хөгжил дэвшил хувь хүний ололтыг дүрийн өсөлт гэдэг.

Дасгал 14.

Алхам 1. Сурах бичгийн 136-138-р талаас “Шидэт хүүрийн үлгэр” зохиолын хэсэглэлийг уншаарай.

Алхам 2. “Шидэт хуурийн үлгэр” зохиолын гол дүрийн үйлдэл болон өсөлтийг тодорхойлж бичээрэй.

Орчин, нөхцөл байдал	Гол дүрийн үйлдэл нь	Дүрийн өсөлт
7 илбэчний хаалганы завсраар	Ахын 7 жил сураагүй илбийг ганц удаа хараад сурсан.	....
7 илбэчнийд	....	....
Мөрний тэртээд	Морь болоод алуулахаар явж байна.	
Усанд	Загас болж хувилна	
Огторгуйд	хүүрзгэнэ	
Бэдийн орны Цогт уулын Амирлуулагч нэрт хүлэмж хадны дотор	Баригдалгүй зугтан ниссэн	Нагаржуна багшийн өвөрт шунган орсноор амиа аврах найдвартай болсон
Нагаржунай багшид	....	Нагаржуна багшид арга зааж өгөөд амьд үлдэнэ.
Сэрүүн ойт үхээрийн газар	....	25 удаагийн уйгагүй оролдлогоор шидэт хүүрийг үүрч ирнэ.

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр

Сурагчийн нэр: .... Эхэлсэн: .... он .... сар .... өдөр

Өөрийн үнэлгээ 5. Даалгаврыг гүйцэтгэн мэдлэгээ сориорой.

Алхам 1.

Үгийн сүлжээг бөглөөрэй.

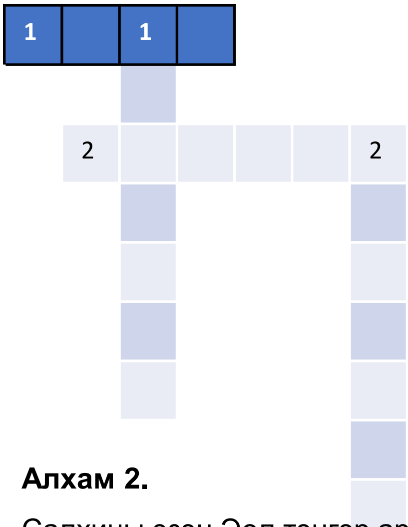

Хөндлөнгөөр:
1.Полифемын агуйд ирсэн далайчдын хотын нэр
2.Эртний Грекийн домогт гардаг ганц нүдэт махчны нэр
Босоогоор:
1. Хэнчбиш гэж өөрийгөө нэрлэсэн дүрийн нэр
2. Полифем аврал гуйхдаа дуудсан тэнгэрийн нэр

Алхам 2.

Салхины эзэн Эол тэнгэр арлаас нь явах үед Одиссейд бэлэг болгон амбан шарын ширээр хийсэн туламтай юмыг их л нандигнан өгсөн тухай гардаг. Туламныхаа амыг ер бусын мөнгөлөг эдээр бат гэгч нь боогоод нутагтаа очтол битгий задлаарай гэж захидаг. Энэ нь юу байсан бэ?

A.эрдэнэс B.бороо C.сэлэм D.салхи E.хайр

Алхам 3.

“Шидэт хүүр”-ийн үлгэрт гардаг илбийн ухаанд сурсан хүү ямар ямар дүрд хувилдаг вэ?

морь | загас | ...... | ...... | ......

Алхам 4.

“Шидэт хүүр”-ийн үлгэрт гардаг илбэчид ямар ямар дүрд хувилдаг вэ?

цахлай | харцагай | расванар | тахиа | ....

Алхам 5

Амгалан сайн явдалтын шидэт хүүрийг авчрахын тулд авч явсан зүйлийг зөв тохируулж бичээрэй.

1.Багш минь	a. барагдашгүй тост гурил
2.Сүх минь	b. зуун гурамсан эрээн...
3.Хүнс минь	c. Нагаржуна
4.Сав минь	d. цагаан саран нэрт
5.Дээс минь	e.зууг багтаагч алаг...

Дууссан: ....он ....сар ....өдөр